МЕДАЛИОН НА ПЕРГАМ ОТ АРХЕОЛОГИЧЕСКИТЕ РАЗКОПКИ В НОВЕ

Бистра БОЖКОВА

При археологическото проучване на сектор X от римския лагер Нове – скамнум трибунорум, са открити множество монети, като най-ранните датират от времето на император Клавдий I (41-54), а най-късните – от втората половина на VI в. Хронологически те се разпределят на няколко групи: първата е от I-III в. и е представена от 70 екз.; във втората – от края на III – началото на V в. се броят 128 екз. и от VI в. – 5 екз. Преобладават монетите отсечени по времето на императорите Константин I (306-337) и Констанций II (337-361). В първата група монети са включени бронзови екземпляри на градските управи в Долна Мизия и Тракия: Маркианопол, Никополис ад Иструм, Пауталия, Августа Траяна, Хадрианопол, както и на градовете Никея и Пергам. Интерес предизвиква екземплярът на Пергам (Мизия), който представлява бронзов медалион, отсечен по времето на император Гордиан III (238-244). Открит е в сектор X, кв. 131; дълб. – 3.00 м (върху пода на най-северната част на жилището на трибуна) през 2007 г. В същия квадрат и на същата дълбочина са открити монети от императорите Квинтил (270), Галиен (253-268) и други от втората половина на III в.[1]

Ето описание на медальона:

Л. [AY]T K M AN[T] ΓO[PΔIANOC]
Бюст на императора надясно с лавров венец, мантия и броня.

Оп. ЄΠI C IOYΛΛOΓ[ICMOY ΠЄ]PΓAM[HNΩN K N]ЄIKO[MHΔЄΩN OMONOIA]
Асклепий държи тояга, около която се увива змия, до него – Деметра с факла в ръка, двамата са прави, насреща, в галера.
AE, 42-44 мм; 37,76 г[2]
RPC VII.1, № 173.2[3] (**обр. 1**)

[1] За археологически разкопки през 2007 г. на посочения сектор в Нове виж: Генчева, Сарновски, Дичек, Биернацки 2008, 340.
[2] Екземплярът се съхранява в Исторически музей Свищов, инв. № 3670.
3 https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=Pergamum+Mysia&page=15

Обр. 1. Медальон на Гордиан III, отсечен в Пергам (Мизия)

Екземплярът е полуизтрит и някои подробности не се открояват ясно. Степента му на запазеност предполага, че дълго време е бил в циркулация.

През римската епоха Пергам е имал богато монетосечене от времето на император Август до император Галиен. Върху монетите му са изобразявани характерните за гръко-римския пантеон божества, но Асклепий е бил особено популярен като покровител на града (Fritze 1910, 47-54). Представянето му върху медальона съвместно с Деметра намира своето обяснение в надписа на обратната страна, който ни показва, че той е част от емисия, която е отсечена за да демонстрира съюз, OMONOIA между градовете Пергам и Никомедия. Богинята на плодородието е била особено характерен персонаж в монетосеченето на втория град. Така надписът и изображението ни представят феномена „монетен съюз", който е особено характерен за градовете от Тракия и Мала Азия през римската епоха. Причините за такива съюзи, намерили израз в монетосеченето на определени градове могат да бъдат най-различни: политически, икономически, културни. Така нареченото „съюзно монетосечене" е засвидетелствано при близо 100 града и е разпространено най-вече през II-III в.[4] Пергам е един от градовете, който е демонстрирал чрез монетни емисии съюз – OMONOIA не само с Никомедия, но и с градовете Ефес, Митилена, Сарди, Смирна, Тиатейра (Fritze 1910, 99-104).

Бронзовият медальон на Пергам, открит в Нове, се явява част от потока малоазийски монети, циркулирали в провинциите Долна Мизия и Тракия през римската епоха. Към краткия преглед, който прави С. Филипова относно циркулацията на тези монети и медальони (Филипова 2020, под печат), бихме добавили и медальона на

[4] https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/introduction/whatisrpc

император Комод (180-192), отсечен в гр. Еге (Киликия), открит в зидана гробница от Ескус (Герасимов 1955, 323); медальона на Антиной отсечен в Bithynion-Klaudiopolis, открит при разкопките на амфитеатъра на Сердика (Величков 2006, 190); медальона на император Септимий Север (193-211), отсечен в Abydos (Troas), открит при разкопките на римските терми в Одесос (Лазаренко 2002, 22); медальона на император Септимий Север, отсечен в Акрасус (Лидия), намерен в околностите на Стара Загора (Янев 1982, 24-26). Без точно местонамиране са медальоните на императорите Каракала (211-217) и Гета (209-211), отсечени в Mylasa (Caria) и на Каракала, отсечен в Dardanos (Troas), съхранявани в музея в Пазарджик (CCCHBulg V 2015, 15, 82), както и споменатия от С. Филипова медальон на император Комод от съюзното монетосечене между Пергам и Ефес (CCCHBulg III 2011, 104, no. 396). Присъствието на малоазийски монети в провинциите Долна Мизия и Тракия през римската епоха би могло да се обясни както с активни търговски взаимоотношения, така и с придвижване на войскови части в рамките на империята. Именно по един от тези два начина, медалионът от Пергам, открит в жилището на трибуна е могъл да достигне до Нове.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

Величков 2006: Ж. Величков. Amphitheatrum Serdicense. Амфитеатърът на Сердика. – Археологически открития и разкопки през 2005 г. София, 2006, 187-191.

Генчева, Сарновски, Дичек, Биернацки 2008: Е. Генчева, Т. Сарновски, П. Дичек, А. Биернацки. Българо-полски разкопки в римския военен лагер и ранновизантийски град Novae. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 340-343.

Герасимов 1957: Т. Герасимов. Колективни находки на монети през 1955 г. – Известия на Археологическия институт, XXI, 1957, 323-326.

Лазаренко 2002: И. Лазаренко. Римски контрамарки на Одесос. – Известия на Народния музей Варна, 32-33 (47-48), 2002, 7-30.

Филипова 2020: С. Филипова. Медальон на Гордиан III, сечен в Ефес. – Нумизматика, сфрагистика и епиграфика, 16, 2020, под печат.

Янев 1982: Я. Янев. Медалион на Септимий Север от Акрасус, Лидия, намерен в България. – Нумизматика, 1982, 3, 24-26.

CCCHBulg III 2011: S. Filipova, E. Paunov, N. Boyadjiev, A. Tenchova. Coin Collections and Coin Hoards from Bulgaria (CCCHBulg), Vol. III in series. Numismatic Collection of the Regional Historical Museum at Smolyan (Central Rhodopes). Sofia, 2011.

CCCHBulg V 2015: S. Ignatova, S. Filipova, A. Tenchova, I. Prokopov. Coin Collections and Coin Hoards from Bulgaria (CCCHBulg), Vol. V in series. Numismatic Collection of the Regional Historical Museum at Pazardzhik. Sofia-Pazardzhik, 2015.

Fritze 1910: H.v. Fritze. Die Münzen von Pergamon, 1910.

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/search/browse?q=Pergamum+Mysia&page=15

https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/introduction/whatisrpc

MEDALLION OF PERGAMON FROM THE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN NOVAE

Bistra BOZHKOVA

(*Summary*)

The archaeological excavations of Sector X in the Roman camp of Novae (scamnum tribunorum) have uncovered numerous coins, the earliest dating from the time of Emperor Claudius I (41-54) and the latest from the second half of the 6th century. Of interest is the piece of Pergamum (Moesia), which is a bronze medallion struck during the reign of Emperor Gordian III (238-244). Its description is as follows:

Obverse: [AY]T K M AN[T] ΓO[PΔIANOC]

Bust of the emperor to the right with a laurel wreath, mantle and armor.

Reverse: ЄΠI C IOYΛ ΛOΓ[ICMOY ΠЄ]PΓAM[HNΩN K N] ЄIKO[MHΔЄΩN OMONOIA]

Asclepius holds a rod around which a serpent wraps, next to him – Demeter with a torch in her hand, both standing, frontal, in a galley.

AE, 42-44 mm; 37.76 g; Svishtov Historical Museum, inv. № 3670

RPC VII.1, № 173.2

The medallion of Pergamum found in Novae probably reached the military camp either by trade with the cities of Asia Minor, or along with the movement of troops within the empire.